

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการฝึกสอนดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนองานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยแบ่งเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 6 ตอน คือ

1. ความหมายของการฝึกสอน
2. วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการฝึกสอน
3. ขอบข่ายของการฝึกสอน
4. โครงการฝึกสอนหรือโปรแกรมการฝึกสอน
5. บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน
6. การนิเทศการฝึกสอนและการประเมินผลการฝึกสอน

ความหมายของการฝึกสอน

จากหนังสือประสบการณ์วิชาชีพของคณะครุศาสตร์ ใ้กล่าวถึงการฝึกสอนไว้ คือ "ประสบการณ์วิชาชีพเป็นวิชาภาคปฏิบัติในสนาม เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตได้ทำงาน โดยตรงภายใต้สภาพการณ์ที่เหมือนกับตำแหน่งที่นิสิตจะได้รับบรรจุเข้าทำงานรับเขา ทำงานหลังจากที่นิสิตสำเร็จการศึกษาแล้ว รวมทั้งเปิดโอกาสให้นิสิตได้พูดคุยโดยตรง กับบุคคลที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งนิสิตกำลังเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพนั้น"¹

¹คณะครุศาสตร์, ประสบการณ์วิชาชีพ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 3.

เกษม สุกหอม กล่าวไว้ในหนังสือการฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา
พิษณุโลก โดยกล่าวไว้ว่า

" การฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา หรือนิสิตในสถาบันฝึกหัดครูใด ๆ เป็นตอนที่สำคัญที่สุดและมีความหมายที่สุดของการศึกษาวิชาครู เป็นตอนที่ จะสร้างครูแต่ละคนให้เป็นครูที่ดียิ่งขึ้น เพราะเป็นระยะที่นิสิตได้ฝึกหัด ใ้ไ้เรียนรู ประสพการณ์ต่าง ๆ เป็นพิเศษนอกเหนือจากที่เขาได้เคยศึกษาคนควาจากห้องเรียนและเป็นประสบการณ์ตรงที่นิสิตจะศึกษาหาเอาเองจากห้องเรียนไม่ได้ นิสิตจะต้องได้ออกไปเผชิญสภาวะต่าง ๆ ของแต่ละโรงเรียนซึ่งไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านการจัดชั้นเรียน การจัดครู การนิเทศ การบริหารงาน การคัดเลือก นักเรียน วิธีการที่จะสอนต่าง ๆ รวมทั้งการตระเตรียมโครงการต่าง ๆ ลวง หน้าของโรงเรียนที่นิสิตยอมได้พบเห็นหรืออาจได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ในโรงเรียนที่นิสิตออกไปฝึกสอน...."¹

จากคู่มือการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูพิษณุโลกสงคราม กล่าวไว้ว่า

"การฝึกสอนนับว่าเป็นหัวใจสำคัญและเป็นประสบการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของ นักเรียนฝึกหัดครู ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครรมีความรู้ในวิชาสามัญ และวิชาชีพ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ปฏิบัติตามหน้าที่ สังกสอนอบรมศิษย์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสังคม"²

จะเห็นได้ว่า ความหมายของการฝึกสอนนั้นมีความหมายกว้างขวางและกินความ ลึกซึ้งมาก แม้แต่กรมการฝึกหัดครูยังให้ความสำคัญของการฝึกสอนว่า "การฝึกสอนคือหัวใจ ของการฝึกหัดครู"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹เกษม สุกหอม, "การฝึกสอนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก" (วิทยานิพนธ์ เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ วิทยาลัยครูวิชาการศึกษา, 2514), หน้า 1.

²คู่มือนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูพิษณุโลกสงคราม พิษณุโลก (พิษณุโลก : โรงพิมพ์ ทรูทไทย, 2519), หน้า 19.

วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการฝึกสอน

จากคู่มือนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูพิบูลสงคราม กล่าวถึงความมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนเด็กจริง ๆ โดยนำสิ่งที่เป็นความรู้และทฤษฎีต่าง ๆ จากวิชาการศึกษาไปใช้ในภาคปฏิบัติ
2. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีความสามารถในการศึกษาเกี่ยวกับความเจริญเติบโตและพัฒนาของเด็ก ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็กอื่นจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูเป็นไปด้วยดี
3. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักเรียนในชั้นและในโรงเรียน
4. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูได้เห็นความสามารถและข้อบกพร่องของตนเองทั้งในด้านการสอนและการปกครองนักเรียน
5. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูมีโอกาสได้พบปัญหาที่แท้จริงของการศึกษาที่มีอยู่ในโรงเรียนและรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหา
6. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูเข้าใจถึงสภาพของโรงเรียน ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนด้วย
7. เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูเกิดความมั่นใจในหน้าที่ของครู ก่อให้เกิดเจตคติและความรู้สึกยินดีต่ออาชีพครู¹

พินัด หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนไว้ว่า การฝึกสอนของนิสิตนั้น เพื่อต้องการให้นิสิตได้รับประสบการณ์ตรงภายใต้การนิเทศของอาจารย์ผู้มีความสามารถในการสอนมาแล้ว โดยที่นิสิตได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เห็นหลักการทางจิตวิทยา ปรัชญา ฯลฯ มีส่วนร่วมในการเป็นรากฐานในการจัดการศึกษาได้อย่างไร นอกจากจะได้สอนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแล้ว การฝึกสอนยังมีวัตถุประสงค์

¹ คู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

ประสงค์อื่น ๆ อีกดังนี้ คือ

1. ช่วยให้เข้าใจงานด้านธุรการของโรงเรียน ซึ่งหลายอย่างไม่ได้สอนในวิทยาลัย หรือ ทางวิทยาลัยไม่สามารถสร้างทักษะในงานธุรการเหล่านั้นได้
2. ช่วยให้สามารถเป็นผู้นำในกิจกรรมนักเรียนได้
3. ช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนในฐานะเพื่อนร่วมงาน
4. ช่วยให้เกิดความสนใจและทักษะในการทำงานร่วมมือติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน ทั้งในค่านส่วนตัวและค่านสังคม เช่น ร่วมการประชุมสมาคมผู้ปกครองและครู
5. ช่วยให้รู้จักทำงานร่วมมือกับชุมชน¹

จอห์น คัมบลิว. ดีวอร์ (John W. Devor) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระบบการศึกษา
2. เพื่อให้ปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต
3. เพื่อให้ได้ฝึกการนำเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้
4. เพื่อให้มีความสามารถในการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสม²

เอดเวิร์ด เอ. ไพเรส (Edward A. Pires) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนจากการที่ยูเนสโกได้จัดให้สถาบันฝึกหัดครูภาคพื้นเอเชีย มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (University of the Philippines) ทำการสำรวจแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกหัดครูในสถาบันฝึกหัดครูประถมศึกษาในทวีปเอเชีย โดยการส่งแบบสอบถามไปยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย จำนวน 16 ประเทศ ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สรุปวัตถุประสงค์ของการฝึก

¹พนัส หันนาคินทร์, "ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันผลิตครู" (วิทยานิพนธ์เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ให้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ วิทยาลัย-วิชาการศึกษา, 2511) หน้า 56.

²John W. Devor, The Experience Student Teaching. (New York: McMillan Co., 1970), pp. 6-9.

สอนได้ 6 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมดที่เรียนมาปฏิบัติ
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจที่ดีและสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
4. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจบทบาทที่แท้จริงของครูเมื่อออกไปปฏิบัติงานโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของการเป็นครูฝึกสอน
5. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครูที่จะต้องปฏิบัติ โดยให้เขามีโอกาสคุ้นเคยกับสภาพที่เป็นจริง และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
6. เพื่อพัฒนาครูฝึกสอนในเรื่องทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงานและประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี¹

ขอบข่ายของการฝึกสอน

การฝึกสอนเป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่สำคัญ เป็นหัวใจของการฝึกหัดครู เพราะนักศึกษาจะได้นำประสบการณ์จากการฝึกสอนไปใช้ในการเตรียมตัวที่จะออกไปมีอาชีพครู แต่เนื่องจากการฝึกสอนมีช่วงเวลาจำกัด จะทำให้เหมือนครูประจำจริง ๆ ย่อมเป็นการยาก จึงจำเป็นที่ต้องหาขอบข่ายของการฝึกสอนไว้ จากคู่มือนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูพิษณุโลก กรมการศึกษาระดับปริญญาโท กล่าวว่า "งานด้านการฝึกสอนเป็นงานที่มุ่งสร้างทักษะและมีประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ครูฝึกสอนเพื่อให้มีความสามารถที่จะทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อออกไปเป็นครู"

¹Edward A. Pires, Student Teaching in Primary Teacher Training Institution in Asia, (Bangkok :Unesco Regional Office of Education in Asia, 1969), pp.8-9.

งานของครูฝึกสอนระหว่างฝึกงาน จึงมิได้มีเฉพาะงานด้านการสอนเท่านั้น งานด้านการจัด
โรงเรียนเป็นงานที่ครูฝึกสอนจะต้องไต่ถามการทดลองปฏิบัติโดยทั่วถึง งานเหล่านั้นเป็นงาน
ทั้งทางด้านการวิชาการและธุรการ"¹

ขอบข่ายของการฝึกสอน จำแนกเป็นประเภทได้ดังต่อไปนี้

1. งานด้านการสอน
2. งานด้านการปรับปรุงชั้น
3. งานด้านการปรับปรุงโรงเรียน
4. งานด้านการปกครอง
5. งานด้านธุรการ
6. งานด้านกิจกรรมอื่น ๆ

ขอบข่ายของการฝึกสอนซึ่งได้จำแนกเป็นประเภทดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังมีสิ่งสำคัญ
ที่เป็นสิ่งที่เป็นขั้นตอนของการฝึกสอน เป็นกระบวนการฝึกสอน ซึ่งดำเนินต่อเนื่องกัน ตามขอบ
ข่ายดังกล่าว

กระบวนการฝึกสอน นักเรียนฝึกสอนจะต้องทำการฝึกสอนอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลา
ประมาณ 12 สัปดาห์ โดยแบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น 3 ระยะเวลา

ระยะที่ 1 การสังเกต เป็นระยะที่จะช่วยให้ครูฝึกสอนมองเห็นแนวทางบางอย่าง
กว้าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียน การเรียนการสอนและบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน การสังเกต
อย่างรอบคอบจะช่วยให้การปฏิบัติงานในโรงเรียนและในห้องเรียนง่ายขึ้น และถูกต้องยิ่งขึ้น
จะช่วยให้เข้าใจว่าควรปฏิบัติอย่างไร ควรดำเนินการสอนอย่างไร ฯลฯ

ระยะที่ 2 การมีส่วนร่วม เป็นระยะที่ครูฝึกสอนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสอน
เริ่มต้นด้วยการเป็นผู้ช่วย หรืออดูมือของครูพี่เลี้ยง จะช่วยให้ครูฝึกสอนคุ้นเคยกับเด็กและคุ้น
เคยกับกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นหน้าที่ของครู

¹คู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

ระยะที่ 3 การฝึกสอน เมื่อครูฝึกสอนได้ใช้เวลาพอสมควรในการสังเกตและทำความเข้าใจกับทุกสิ่งทุกอย่างภายในโรงเรียน รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนแล้ว ครูฝึกสอนก็จะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น พร้อมทั้งจะดำเนินการสอนได้ในระยะแรก ๆ ควรจะได้ดำเนินการร่วมกับครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์อย่างใกล้ชิด ทั้งในการเตรียมบทเรียน บันทึกการสอน และการทำการสอนในชั้น จากนั้นจึงรับผิดชอบงานต่างๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ¹

โครงการฝึกสอนหรือโปรแกรมการฝึกสอน

ในปี พ.ศ. 2508 พุจิต สัตย์สงวน ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอนคณะครุศาสตร์ เกี่ยวกับการฝึกสอน ปีการศึกษา 2508" เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของนิสิตฝึกสอนเกี่ยวกับโครงการฝึกสอน คำนวณวิธีสอนโรงเรียนที่ฝึกสอนและค่านเกี่ยวกับตัวนิสิตเอง โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามให้แก่นิสิตฝึกสอน ปีการศึกษา 2508 จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนที่นิสิตเห็นด้วยสูงสุดคือ คณะครูและโรงเรียนควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันก่อนส่งนิสิตไปฝึกสอน และนิสิตฝึกสอนแสดงความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ความคิดเห็นที่วาระระยะเวลาของการฝึกสอน 3 เดือนนานเกินไป
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนฝึกสอนที่นิสิตเห็นด้วยสูงสุดคือ นักเรียนให้ความร่วมมือกับนิสิตเป็นอย่างดี และนิสิตไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ความเห็นว่า ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนทำให้นิสิตยุ่งยากใจ
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีสอนที่นิสิตเห็นด้วยสูงสุดคือ นิสิตไม่สามารถนำทฤษฎีการสอนทุกอย่างไปใช้ได้ผล และนิสิตไม่เห็นด้วยมี 3 ข้อคือ

¹คู่มือนักศึกษาฝึกสอน วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

- 3.1 นักเรียนไม่คุ้นต่อการสอนที่ใช้อุปกรณ์เพราะเห็นเป็นเรื่องขบขัน
- 3.2 นิสิตไม่มีความสามารถในการเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน
และบทเรียน
- 3.3 นิสิตวางแผนการสอนไม่เหมาะสมกับเด็กที่สอน

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวของนิสิต นิสิตเห็นด้วยสูงสุดคือ นิสิตรู้สึกว่าทำการสอนไม่ได้ก็เท่าที่ควร และนิสิตไม่เห็นด้วยมีอยู่ 2 ข้อ คือ

- 4.1 นิสิตมีความลำบากในการวางตัวกับนักเรียน
- 4.2 นิสิตมีปัญหาในการสร้างสัมพันธภาพกับครูอื่น ๆ

ใน พ.ศ. 2511 พันธุ์ หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงลักษณะของโปรแกรมการฝึกสอนที่
คือว่า ในการจัดโปรแกรมการฝึกสอน ผู้จัดควรจะได้ระลึกลักษณะต่อไปนี้คือ

1. จะต้องวางจุดประสงค์ของการฝึกสอนไว้อย่างแน่ชัด แดงออกโดยชัดเจน มีนโยบายที่แน่นอนที่จะให้ครูร่วมงานทุกคนเข้าใจตรงกันทั้งวิธีการและหลักการ
2. จะต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบฝ่ายบริหารและฝ่ายนิเทศการฝึกสอนไว้อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการขัดแย้งและการซ้ำซ้อนงานโดยใช่เหตุ
3. ก่อนจะออกทำการฝึกสอนนิสิตควรได้รับการเตรียมตัวเบื้องต้นที่จะออกไปฝึกสอน เช่น รับทราบถึงสภาพความเป็นไปของโรงเรียนที่จะไปทำการฝึกสอน หลักเกณฑ์ในการให้คะแนนการสอน เป็นต้น
4. ควรมึวิธีการที่ทราบว่า นิสิตที่ส่งออกไปฝึกสอนนั้น มีความพร้อมที่จะออกไปฝึกสอนได้หรือยัง บางที่อาจจะต้องมีการตรวจสอบถึงบุคลิกภาพหรือวุฒิภาวะทางอารมณ์ก่อนที่จะออกไปฝึกสอน รวมทั้งความแน่นอนทางวิชาการด้วย
5. ระยะเวลาสำหรับฝึกสอนควรจะนานพอสมควรที่จะช่วยให้ นิสิตเข้าใจวิธี

002757

¹ พูจิต สัตย์สงวน, "การสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนิสิตฝึกสอนคณะครุศาสตร์ เกี่ยวกับการฝึกสอนปีการศึกษา 2508" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510).

ปฏิบัติต่อนักเรียนทั้งรายตัวและเป็นชั้น วิธีปฏิบัติตัวต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ปกครอง โดยมีเวลาทำการสอนไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง

6. โปรแกรมการฝึกสอน ควรจะมีทางให้นิสิตได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการสอนหรือไม่ก็ตาม เช่น งานค่านแนะแนว เป็นต้น

7. กฎเกณฑ์และวิธีการที่ใช้ในการจัดโปรแกรมการฝึกสอน ควรจะเปิดทางให้นิสิตได้ใช้ความคิดริเริ่ม ความอิสระในการคิด และมีความกล้าที่จะสอนใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการสอนด้วยตนเอง¹

ฮาโรลด์ พี. อัดัมส์ และ แฟรงก์ จี. ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) ได้กล่าวถึงโครงการฝึกสอนที่ดีควรมีลักษณะ คือ

1. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้เผชิญกับปัญหาและได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน
2. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้แสดงทั้งความเด่นและความด้อยและการกระตุ้นให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปรับปรุงจุดอ่อนต่าง ๆ ให้เด่นขึ้น
3. เปิดโอกาสให้ผู้แนะแนวและผู้ให้เทศกได้เข้าไปช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน
4. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีส่วนร่วมในการจัดและรวมกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนและของโรงเรียนฝึกสอน
5. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้เข้าไปศึกษาฝึกสอน และร่วมดำเนินกิจกรรมของสังคมในชุมชนที่โรงเรียนฝึกสอนตั้งอยู่
6. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้ศึกษางานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนฝึกสอน เช่น การจัดระเบียบงาน การบริหาร การจัดนักเรียนและห้องเรียน รวมทั้งการปกครองของแต่ละคน โรงเรียนร่วมกับคณะครูในโรงเรียนนั้น

¹ พันธ์ หันนาสินทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58.

7. ให้โอกาสแก่นักศึกษาฝึกสอนที่จะบริหารระบบการบริหาร ระเบียบกฎเกณฑ์ และงานธุรการของโรงเรียน และร่วมกิจกรรมพิเศษของโรงเรียนเช่นเดียวกับครูอาจารย์ คนหนึ่งของโรงเรียน¹

บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนได้แก่ บุคคลซึ่งเข้ามามีส่วนและมีบทบาทที่จะทำ ให้โปรแกรมการฝึกสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ประกอบด้วยหลายฝ่ายด้วยกัน แต่ที่ สำคัญจะขอกล่าวเฉพาะบุคคลากรที่ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับการดำเนินการฝึกสอนเพียง 3 ฝ่ายคือ

1. อาจารย์นิเทศก์
2. อาจารย์พี่เลี้ยง
3. นักศึกษาฝึกสอน

ความคิดเห็นหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์นิเทศก์

บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ซึ่งกล่าวไว้ในเอกสารประกอบการฝึกสอนของวิทยาลัย ครุ เชียงใหม่ว่า "อาจารย์นิเทศก์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากวิทยาลัยครูให้เป็นผู้ช่วย เหลือและแนะแนวทางการฝึกสอนแก่นักศึกษาฝึกสอนและโรงเรียนฝึกสอน ตลอดจนเป็นผู้ ประสานงานระหว่างวิทยาลัยครู โรงเรียน และชุมชน" และยังได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ ของอาจารย์นิเทศก์ไว้คือ

1. ติดต่อประสานงานกับครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และบุคคลผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ington ในโรงเรียนฝึกสอน รวมทั้งนักศึกษาฝึกสอนกับทางวิทยาลัย

¹Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Student Teaching, (New York: American Book Company, 1956), p.61.

2. ควบคุมดูแลนักศึกษาฝึกสอนในด้านความประพฤติและระเบียบปฏิบัติงานต่างๆ
3. สั่งงาน มอบหมายงาน เสนอแนะและติดตามผลการทำงานของนักศึกษาฝึกสอน
4. เป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาฝึกสอนด้านต่าง ๆ
5. จัดประชุมสัมมนานักศึกษาฝึกสอนตามระยะเวลาอันสมควร
6. ช่วยเหลือแนะนำนักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับการสอน การทำอุปกรณ์ การปกครอง และงานกิจกรรมทั่วไปในชั้นเรียน
7. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรแก่ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน
8. ตรวจสอบและแก้ไขบันทึกการสอนหรืองานที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ พร้อมทั้งให้คำแนะนำชี้แจงข้อบกพร่อง และ วิธีปรับปรุงแก้ไข
9. ควบคุมดูแลนักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน วิธีสอน การปฏิบัติงาน บุคลิกภาพขณะสอนให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง
10. ทำหน้าที่วัดผลและประเมินผลนักศึกษาฝึกสอนตามเกณฑ์ที่ทางวิทยาลัยกำหนด
11. แนะนำแหล่งความรู้ที่จะค้นคว้าให้แก่นักศึกษาฝึกสอนเพื่อช่วยให้มีความรู้
อย่างเพียงพอ
12. ร่วมมือกับนักศึกษาฝึกสอนวางโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการด้านการสอน การพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น¹

จากบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อาจารย์นิเทศก์เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการปฏิบัติงานการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน นักศึกษาฝึกสอนจะประสบผลสำเร็จในการฝึกสอนหรือไม่นั้น อาจารย์นิเทศก์มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงมีการวิจัยบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ดังต่อไปนี้

¹ เอกสารประกอบการฝึกสอนของวิทยาลัยครูเชียงใหม่, (เอกสารอัครสำเนา),

ในปี พ.ศ. 2516 แมรี แคลร์ เอชบี (Mary Claire Ashby) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ตามความคาดหวังของอาจารย์พี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์" เพื่อศึกษาบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์พี่เลี้ยง 67 คน อาจารย์นิเทศก์ 13 คน และนักศึกษาฝึกสอน 63 คน และยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์อาจารย์พี่เลี้ยง 10 คน นักศึกษาฝึกสอน 10 คน และอาจารย์นิเทศก์ 5 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การประสานงานระหว่างอาจารย์นิเทศก์กับวิทยาลัยครูอยู่ในเกณฑ์ดี
2. อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นว่า ควรให้อาจารย์นิเทศก์ได้ตรวจบันทึกการสอนของนักศึกษาฝึกสอนและใช้ Video-Tape เป็นเครื่องมือในการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน
3. ทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์ควรออกนิเทศนักศึกษาฝึกสอน สัปดาห์ละครั้ง ขอมมีผลต่อการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอนมากขึ้น¹

และในปีเดียวกัน โดโรธี จูน กุนด์ (Dorothey June Kunde) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์โดยการวิเคราะห์จากทัศนะของผู้อำนวยการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน" วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือ เพื่อต้องการให้เข้าใจบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนว่า เขามองอาจารย์นิเทศก์ในแง่ใดบ้าง และพวกเขาคิดว่า อาจารย์นิเทศก์ควรมีบทบาทอย่างไร²

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 นาทยา ภัทรแสงไทย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหา

¹Mary Claire Ashby, "The Role of the College Supervisors: Expectations of Cooperation Teachers, Student Teachers, and College Supervisors," Dissertation Abstracts 34 (November 1973):2428-2429A.

²Dorothey June Kunde, "The Role of the College Supervisors: An Analysis of the Perceptions Held by Directors of Student Teaching, College Supervisors, Cooperating Teachers, and Student Teachers;" Dissertation Abstracts (September 1973) : 1162 A.

การปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอน และในการดำเนินงานการฝึกสอนของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงพบว่า

1. อาจารย์นิเทศก์มีประสบการณ์ทางการนิเทศการฝึกสอนน้อยมากและมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก ทำให้ไม่มีเวลาให้คำแนะนำนักศึกษาฝึกสอนซึ่งทำให้ไม่มีความสัมพันธ์กับนักศึกษาและอาจารย์พี่เลี้ยงคือพอ
2. อาจารย์พี่เลี้ยงมีประสบการณ์ทางการนิเทศศึกษาน้อยมากและมีงานทำมากทำให้ไม่มีเวลาให้คำแนะนำนักศึกษาฝึกสอน
3. อาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาฝึกสอนมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาการฝึกสอนมีระดับมากได้แก่ ความสามารถในการสร้างแบบสอบและมีชั่วโมงการสอนวิชาเอก-โท ไม่ครอบคลุมตามที่คณะกรรมการกำหนดไว้
4. ปัญหาที่อาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาฝึกสอนมีความเห็นขัดแย้งกันคือ อาจารย์นิเทศก์เห็นว่า ความสามารถหรือความสนใจในการเตรียมการสอนเป็นปัญหามาก แต่นักศึกษาเห็นว่าปัญหาน้อย
5. อาจารย์พี่เลี้ยงให้ความเห็นว่านักศึกษาฝึกสอนยังมีบุคลิกภาพและการแต่งกายไม่เหมาะสมกับการเป็นครูที่¹

นอกจากนักการศึกษาที่ทำการวิจัยเรื่องต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีนักการศึกษาอีกท่านหนึ่ง คือ ลีน เลวิส ชีสโบรค (Lean Lewis Cheesebrough) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพของอาจารย์นิเทศก์ เรื่อง "พฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพและพฤติกรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพของอาจารย์นิเทศก์ตามทัศนะของนักศึกษาฝึกสอนที่สอนในระดับประถมศึกษาและอาจารย์พี่เลี้ยง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะหาประสิทธิภาพของอาจารย์นิเทศก์ในการปฏิบัติงานโครงการฝึกสอนซึ่งได้ผลดังนี้

¹ นาทยา ภัทรแสงไทย, "ปัญหาการฝึกสอนของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

1. อาจารย์นิเทศก์ได้รับความคาดหวังว่าจะเป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นความสนใจ
2. นักศึกษาฝึกสอนต้องการข้อเสนอแนะจากอาจารย์นิเทศก์ในเรื่องการปรับปรุงการสอน การควบคุมชั้นเรียน
3. นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์พี่เลี้ยงคาดหวังว่า อาจารย์นิเทศก์จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการพัฒนาและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่รวมในโครงการฝึกสอน
4. นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์พี่เลี้ยงเห็นว่า อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงควรมีการติดต่อกัน และให้ความร่วมมือกันให้มาก¹

ความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์พี่เลี้ยง

บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยงจากหนังสือคู่มือการฝึกสอนของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ กล่าวไว้ว่า "อาจารย์พี่เลี้ยงหมายถึง อาจารย์ประจำชั้นหรือครู-อาจารย์ประจำการ ที่นักศึกษาฝึกสอนไปประจำอยู่ โดยหน้าที่อาจารย์พี่เลี้ยงมีฐานะเช่นเดียวกับอาจารย์ของวิทยาลัยครูคนหนึ่ง คือ ทำหน้าที่ให้ความรู้ คำแนะนำหรือสอนทางด้านปฏิบัติการสอน อาจารย์พี่เลี้ยงย่อมมีอำนาจในการปกครอง อบรม และพิจารณาการวัดผลร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงหน้าที่ของครู-อาจารย์พี่เลี้ยงไว้ดังนี้คือ

1. ชี้แจงและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอนตลอดเวลาที่นักศึกษาฝึกสอนอยู่
2. สาธิตการสอนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนให้นักศึกษาดูเป็นตัวอย่าง
3. ให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนในเรื่องการเตรียมบทเรียน ทำบันทึกการสอนและอุปกรณ์การสอน
4. ให้คำแนะนำในเรื่องหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แบบเรียนที่ใช้อยู่เป็นหลัก

¹Lean Lewis Cheesebrough, "Effective and Ineffective Behaviors of the College Supervisors as Perceived by Elementary Student Teachers and Cooperating Teachers, "Dissertation Abstracts 32 (November 1971): 2345-A.

5. สังเกตการสอน แนะนำข้อบกพร่องและวิธีแก้ไข เพื่อให้การสอนเป็นไปด้วย

6. ให้ความช่วยเหลือแนะนำ หากมีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในชั้นเรียน

7. ทำหน้าที่วัดผลการฝึกสอนร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ตามหลักเกณฑ์ที่ทางวิทยาลัย

กำหนด

8. แนะนำการทำบัญชีเรียกชื่อ สมุควัตถผลประจำชั้น และงานในชั้นเรียนซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น

9. แนะนำแหล่งวิทยากร และวัสดุทำอุปกรณ์แก่นักศึกษาฝึกสอน

10. ให้สวัสดิการ ความคุ้นเคย และปลุกฝังทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู ให้แก่นักศึกษา

ฝึกสอน¹

ในปีการศึกษา 2505 วิริยะ เวชวิธี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ข้อคิดเห็นของอาจารย์ช่วยฝึกสอนเกี่ยวกับการฝึกสอนของนิสิตคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2505" โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์ช่วยฝึกสอนของนิสิตคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2505 จำนวน 170 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการจัดดูแลห้อง นิสิตฝึกสอนเอาใจใส่ในเรื่องสมุควัตถผลประจำชั้นอยู่ในระดับดีอันดับ 1 ส่วนความเอาใจใส่ในความประพฤติทรมของเครื่องมือเครื่องใช้อยู่ในระดับอ่อน

2. ด้านการสอน มีความสม่ำเสมอในการเตรียมการสอนอยู่ในระดับดีอันดับ 1 และความชัดเจนในเนื้อหาวิชาที่สอนอยู่ในอันดับที่ 2

3. ด้านบุคลิกภาพ มีปฏิภาณความร่าเริง การทำงานอย่างมีชีวิตจิตใจ จัดอยู่ในระดับดีอันดับที่ 1

4. ด้านลักษณะภายนอกของนิสิต นิสิตแต่งกายสะอาดอยู่ในระดับดีอันดับ 1

5. ด้านสังคมของนิสิต นิสิตมีความอ่อนโยน สุภาพเรียบร้อยอยู่ในระดับดีอันดับ 1 การเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป ความเห็นใจและความช่วยเหลือบุคคลอื่นอยู่ในระดับดี อันดับ 2

¹ เอกสารประกอบการฝึกสอนวิทยาลัยครูเชียงใหม่, (เอกสารอัครสำเนา),
หน้า 3-4.

6. คำนอนามัย นิสิตมีความแข็งแรงเป็นอันดับ 1 ความกังวลขุ่นมัวในเรื่องเล็กน้อยอยู่ในระดับที่ อันดับ 2 ส่วนความสามารถในการปฏิบัติงานได้ดีและอารมณ์ไม่หวั่นไหวง่าย อยู่ในอันดับสุดท้าย

7. ด้านการชวนช่วยหาความรู้ ความเชื่อมั่นว่าอาชีพครูเหมาะสมกับตนเองอยู่ในอันดับที่ดีมากอันดับ 1 ความสนใจในงานของตนเองและผู้อื่นและการปฏิบัติงานขยันขันแข็งอยู่ในระดับที่ เป็นอันดับ 2¹

ในปีการศึกษา 2508 ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" โดยออกแบบสอบถามไปยังอาจารย์ช่วยฝึกสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ 15 โรงเรียน และส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนและนิสิตฝึกสอนของสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ ที่ทำการฝึกสอนในปีการศึกษา 2508 ซึ่งอยู่ในความดูแลของอาจารย์ที่ช่วยฝึกสอนเหล่านั้น จำนวนประชากรคือ เป็นอาจารย์ที่เลี้ยง 108 คน นักเรียนและนิสิตฝึกสอน 140 คน แล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ผลโดยคิดเป็นร้อยละ หากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจัดอันดับและทำการทดสอบโดยวิธี ไค-สแควร์ แบบตารางจร

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนมีความเข้าใจในโครงการฝึกสอนด้านต่างๆ ในระดับค่อนข้างมาก ส่วนในด้านการปฏิบัตินั้น ปรากฏตามรายงานของนักเรียนและนิสิตฝึกสอนพบว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนปฏิบัติงานในระดับปานกลางบ้าง ในระดับน้อยบ้าง ในด้านความต้องการของอาจารย์ช่วยฝึกสอน ต้องการการบริการจากสถาบันฝึกหัดครูมากที่สุดคือ ความต้องการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ การได้รับบริการ วัสดุทัศนศึกษา และใคอุปกรณ์การสอนจากนักเรียนและนิสิตฝึกสอน²

¹ วิริยะ เวชวิธี, "ข้อคิดเห็นของอาจารย์ช่วยฝึกสอนเกี่ยวกับการฝึกสอนของนิสิตคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2505" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505).

² ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา, "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).

ในปีเดียวกันนี้ นารา สุภารัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อนิสิตที่ทำการสอนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยส่งแบบสอบถามไปให้อาจารย์ช่วยฝึกสอน 129 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนมีความคิดเห็นว่า นิสิตฝึกสอนมีความสามารถน้อยที่สุดในการจัดห้องเรียน ให้ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน การดูแลและจัดระเบียบของชั้นในขณะกำลังเรียน ความเอาใจใส่ในด้านการแต่งกายของนักเรียนและเทคนิคในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจใ้คงายและรวดเร็ว ส่วนด้านบุคลิกภาพ สังคม และอนามัยของนิสิตฝึกสอนจัดอยู่ในระดับดีมาก¹

ในปีการศึกษา 2512 สุกจิตต์ หนูนุกัถ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครและธนบุรี" เพื่อศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนักเรียนฝึกสอนและปัญหาที่นักเรียนฝึกสอนประสบ โดยส่งแบบสอบถามให้ครูพี่เลี้ยง 113 คน นักเรียนฝึกสอน 420 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูพี่เลี้ยงประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ คือ มีประสบการณ์ในการสอนน้อย จึงไม่ค่อยเข้าใจความมุ่งหมายและวิธีดำเนินงานของโครงการ ไม่ทราบหน้าที่และความรับผิดชอบของตนดีพอ ส่วนปัญหาที่นักเรียนฝึกสอนประสบส่วนมากในด้านการสอน ขาดความมั่นใจและความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่แสดงความคิดเห็น และไม่มีความสามารถในการผลิตอุปกรณ์การสอน²

ในปี พ.ศ.2512 ฟลอเรนซ์ ริต้า แคลสโลว์ (Florence Rita Kaslow) ทำการวิจัยเรื่อง "การให้การศึกษ้อบรมแก่ครูพี่เลี้ยง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาโครงการจัดการฝึกอบรมแก่ครูพี่เลี้ยง เพื่อให้ครูพี่เลี้ยงมีความสามารถในการเพิ่มพูนประสบการณ์การฝึกสอน และการนิเทศการฝึกสอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สิ่งที่นำมาใช้ในการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมให้แก่ครูพี่เลี้ยง คือ

¹นารา สุภารัตน์, "ทัศนคติของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อนิสิตที่ทำการสอนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).

²สุกจิตต์ หนูนุกัถ์, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512).

1. มนุษย์สัมพันธ์
2. กระบวนการเรียนการสอน
3. การเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม
4. เทคโนโลยีทางการศึกษา
5. การประเมินผลตนเอง
6. การวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ถูกต้อง
7. การปรับปรุงตนเอง

ผลการวิจัยสรุปได้คือ ต้องมีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับสถาบันฝึกหัดครูในการปรับปรุงโครงสร้างสอน จำเป็นต้องให้ครูที่เลี้ยงได้ใช้เครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ในการนิเทศการสอน เช่น ใช้เทปบันทึกภาพและเสียง การใช้การสอนแบบจุลภาค (Micro - Teaching) ฯลฯ การฝึกสอนให้ครูที่เลี้ยงรู้จักใช้เครื่องมือเหล่านี้จะทำให้ครูที่เลี้ยงมีประสิทธิภาพในการนิเทศการสอนและสามารถนำไปปฏิบัติในโรงเรียนของตนได้อีกด้วย¹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 แกสตัน อีวอน คาลเวิร์ท (Caston Evon Calvert) ได้วิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์ที่เลี้ยงตามความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์ที่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ของสถาบันฝึกหัดครูอลาบามา" เพื่อศึกษามบทบาทของอาจารย์ที่เลี้ยงตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์โดยส่งแบบสอบถามให้อาจารย์ที่เลี้ยง 131 คน นักศึกษาฝึกสอน 179 คน และอาจารย์นิเทศก์ 29 คน ในสถาบันฝึกหัดครู 5 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. ควรจัดให้มีการประชุมนิเทศเรื่องโปรแกรมการฝึกสอน เพื่อให้อาจารย์ที่เลี้ยงได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน จะได้ทำงานมีประสิทธิภาพขึ้น
2. การคัดเลือกอาจารย์ที่เลี้ยง ควรจะได้คัดจากบุคคลที่มีทักษะและประสบการณ์ในด้านการสอน

¹Florence Rita Kaslow, "Inservice Education of the Co-operating Teacher," Dissertation Abstracts 31 (September 1970): p.1119-A.

3. อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงไม่มีการประสานงานในการทำงานร่วมกัน

4. นักศึกษาฝึกสอนให้ความสำคัญต่ออาจารย์นิเทศก์มากกว่าอาจารย์พี่เลี้ยง¹

ในปีเดียวกันนี้ โจวิตโต บี. คัสติลโล (Jovito B. Castillo) ได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยง เรื่อง "บทบาทที่คาดหวังของอาจารย์พี่เลี้ยงในทัศนะของนักศึกษาครู อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง" ซึ่งผลจากความคิดเห็นคือ

1. อาจารย์พี่เลี้ยงไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ถูกคาดหวังไว้

2. บทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยงที่คาดหวังไว้นั้น ไม่ใช่อำนาจของอาจารย์พี่เลี้ยงได้รับมอบหมาย

3. อาจารย์พี่เลี้ยงจำนวนมากไม่สามารถแสดงบทบาทตามที่คาดหวังได้

4. อาจารย์นิเทศก์และบุคคลากรในโรงเรียนฝึกสอน ควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติตามบทบาทของอาจารย์พี่เลี้ยงด้วย²

ความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาฝึกสอน

จอห์น ยู. ไมเคิลลิส และ พอล อาร์. กริม (John U. Michaelis and Paul R. Grim) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนของนักศึกษาฝึกสอนต่อบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานฝึกสอนไว้คือ

¹Gaston Evon Calvert, "The Role of the Cooperating Teacher as Perceived by Student Teachers, Cooperating Teachers and College Supervisors in Selected Teacher Training Institutions of Alabama", Dissertation Abstracts 31 (April 1971): 5243-5244 A.

²Jovito B. Castillo, "The Role Expectation of Cooperating Teachers as Viewed by Student Teachers, College Supervisors and Cooperating Teachers", Dissertation Abstracts 32 (September 1971) :p.1374-A.

1. นักศึกษาฝึกสอนกับอาจารย์นิเทศก์

นักศึกษฝึกสอนควรมีการปฏิบัติต่ออาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1.1 นักศึกษาฝึกสอนจะต้องระลึกเสมอว่า อาจารย์นิเทศก์เป็นบุคคลที่ช่วยเหลือให้ตนเป็นครูที่มีความสามารถ

1.2 นักศึกษาฝึกสอนต้องพบกับอาจารย์นิเทศก์ เพื่อวางแผนขอคำปรึกษาหารือเกี่ยวกับตำราหรือวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสอน ก่อนทำการสอนในชั้นเรียน

1.3 ในขณะที่นักศึกษากำลังทำการสอน ควรสนใจเฉพาะนักเรียน ไม่ควรกังวลกับอาจารย์นิเทศก์ที่กำลังสังเกตการสอน

1.4 ควรมีเวลาได้ประชุมปรึกษากับอาจารย์นิเทศก์ เพื่อร่วมอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสอน

1.5 ยอมรับคำติชมของอาจารย์นิเทศก์และพยายามปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

2. นักศึกษาฝึกสอนกับอาจารย์พี่เลี้ยง

ในฐานะนักศึกษฝึกสอนต้องปฏิบัติงานร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง ดังนั้น นักศึกษาฝึกสอนจึงต้องปฏิบัติตามคำแนะนำดังต่อไปนี้คือ

2.1 นักศึกษาฝึกสอนต้องระลึกอยู่เสมอว่า อาจารย์พี่เลี้ยงเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการควบคุมชั้น และรับผิดชอบนักเรียนในชั้น

2.2 นักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์พี่เลี้ยง ควรให้ความเคารพในสิทธิหน้าที่และตำแหน่งหน้าที่ของกันและกัน และควรให้อ่านาหน้าที่ภายในขอบเขตที่ตนมีอยู่

2.3 นักศึกษาฝึกสอนต้องทราบว่า ตนได้รับการมอบหมายจากอาจารย์พี่เลี้ยงให้ทำในสิ่งใดและควรยอมรับคำแนะนำของอาจารย์พี่เลี้ยงในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้วยความเต็มใจ

2.4 นักศึกษาฝึกสอนควร จะประชุมปรึกษากับอาจารย์พี่เลี้ยงอยู่เสมอ ดังนั้นจึงควรจัดทำตารางการประชุมให้แน่นอน และนอกจากนี้ นักศึกษาฝึกสอนจะต้องทำบันทึกการสอนให้อาจารย์พี่เลี้ยงตรวจตามเวลาที่กำหนดไว้

2.5 ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น ในชั้นแรกนักศึกษาฝึกสอนควรขอคำปรึกษาจาก อาจารย์ที่เลี้ยงก่อน ถ้าผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงขอคำแนะนำจากอาจารย์นิเทศ¹

ในปีการศึกษา 2506 วนิกา สามนเสน ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนิสิตฝึกสอนต่อโรงเรียนที่ไปทำการฝึกสอน" โดยใช้แบบสอบถามสำหรับนิสิตฝึกสอนจำนวน 180 คน พบว่า โรงเรียนอยู่ใกล้บ้านมีความสะดวกในการเดินทาง รู้สึกพอใจในตารางสอนที่จัดให้ จำนวนชั่วโมงในการสอน และพอใจที่พิกที่โรงเรียนจัดให้อยู่รวมกัน โรงเรียนให้ความร่วมมือเกี่ยวกับอุปกรณ์พอสมควร นิสิตมีความสัมพันธ์กับครูในโรงเรียนในระดับปานกลาง²

ต่อมาในปีการศึกษา 2508 จักฤทธิ ไชสง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจทัศนคติของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาที่มีต่อการฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบท" จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของนักเรียนฝึกสอนอันอาจมีส่วนสำคัญกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการฝึกสอน โดยศึกษากับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรชั้นปีที่ 2 ของสถาบันฝึกหัดครู 4 แห่ง ซึ่งฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบทเป็นจำนวน 400 คน ผลของการวิจัยมีดังนี้ คือ ปัญหาที่นักเรียนฝึกสอนประสบได้แก่ ครูใหญ่หรือครูที่เลี้ยงใช้งานมากเกินไป อาจารย์นิเทศก็น้อยทำให้ไม่ทั่วถึง นักเรียนในชั้นมีมากเกินไป อาจารย์นิเทศก็กับอาจารย์ที่เลี้ยงให้คำแนะนำกัน และให้ข้อเสนอแนะว่าอาจารย์นิเทศควรที่จะเลือกบุคคลที่มีลักษณะดีหลายประการคือ มีความรู้ดี อกทน ใจกว้าง ยุติธรรมและไม่คู้เกินไป³

¹John U. Michaelis and Paul R. Grim, Student Teaching in Secondary Schools, (New York: McGraw-Hill Company 1956), pp.26-30.

²วนิกา สามนเสน, "ความคิดเห็นของนิสิตฝึกสอนต่อโรงเรียนที่ไปทำการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

³จักฤทธิ ไชสง, "การสำรวจทัศนคติของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาที่มีต่อการฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบท" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาระสาณมิตร, 2508).

ในปี พ.ศ.2509 โฮเวิร์ด ที.แบทเชลเดอร์ และ มอริซ แมคกลาสสัน
(Howard T. Batchelder and Maurice McGlasson) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของนัก
ศึกษาฝึกสอนไว้ 11 ประการดังนี้ คือ

1. ต้องมีจินตนาการและความสามารถในการใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์
2. ต้องรู้จักรวบรวมข้อมูลและวางแผนต่าง ๆ
3. มีความสามารถในการอธิบายแนวความคิดของตน
4. มีลักษณะเป็นผู้นำ
5. มีบุคลิกภาพ
6. เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล เล็งเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ
ให้ลุล่วงไปได้
7. มีความเข้าใจนักเรียนของตน
8. สามารถโต้ตอบการกระทำและคำถามต่าง ๆ ได้รวดเร็ว
9. มีความสามารถในการจูงใจ
10. มีความคิดสร้างสรรค์
11. มีความสามารถในการตัดสินใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างดีและมีความ
ถูกต้อง¹

ต่อมาในปี 2519 พชรินทร์ ลาวลัยกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนของ
นิสิตฝึกสอนวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อศึกษาปัญหาการสอน
ของนิสิตฝึกสอนวิชาพลศึกษา โดยส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์นิเทศก์ 11 คน อาจารย์พี่
เลี้ยง 39 คน และนิสิตฝึกสอน 61 คน ผลของการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาส่วนใหญ่ที่นิสิตฝึกสอนประสบในการฝึกสอน คือ การตั้งวัตถุประสงค์เชิง
พฤติกรรม การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับ

¹ Howard T. Batchelder and Maurice McGlasson, Student Teaching
in Secondary Schools, (New York: McGraw-Hill Company, 1956), pp.26-
28.

กิจกรรมและสภาพนักเรียน อุปกรณ์และสถานที่ในการสอนไม่เพียงพอและมีปัญหาในการเก็บรักษาอุปกรณ์

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์คือ มีงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่มากทำให้ไม่มีเวลาในการให้คำแนะนำแก่นิสิตได้เพียงพอ อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงขาดการประสานกันในเรื่องเกี่ยวกับการฝึกสอนของนิสิต¹

การนิเทศการฝึกสอนและการประเมินผลการฝึกสอน

เอคเวิร์ค เอ.ไพเรส (Edward A. Pires) ได้กล่าวถึงการนิเทศการฝึกสอนและการประเมินผลการฝึกสอนไว้ดังนี้คือ

1. เป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะให้อาจารย์ที่สอนนักศึกษาครู ได้ทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอน เพื่อพิจารณาว่า นักศึกษาสามารถนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนไปปฏิบัติได้หรือไม่ และจะได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ถูกต้อง
2. ทางสถาบันฝึกหัดครู ต้องเห็นความสำคัญของอาจารย์พี่เลี้ยง ในการนิเทศการฝึกสอน เพราะเป็นบุคคลสำคัญที่ให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน ดังนั้น อาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องติดต่อกับสถาบันฝึกหัดครูอยู่เสมอ เพื่อทราบความเคลื่อนไหวและทันต่อเหตุการณ์
3. หน่วยงานที่จัดให้อาจารย์ทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอน ควรจะจัดให้จำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนน้อย เพื่อจะได้มีเวลาพอเพียงในการนิเทศและให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน
4. ควรจะขอความร่วมมือจากครูในโรงเรียนที่นักศึกษาไปทำการสอนให้ช่วยนิเทศการฝึกสอนด้วย เพราะนักศึกษาฝึกสอนจะต้องทำงานภายใต้การบริหารของโรงเรียน

¹ พิชรินทร์ ลาวัญญกุล, "ปัญหาการสอนของนิสิตฝึกสอนวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

5. การนิเทศการสอน ควรทำเป็นรายบุคคลเพราะนักศึกษาแต่ละคนต้องการนิเทศที่แตกต่างกัน และอาจารย์สามารถมองความต้องการของนักศึกษาแต่ละคนได้

6. การนิเทศการสอนในระยะที่นักศึกษาออกไปทำการสอนใหม่ ๆ นั้นมีความจำเป็นมากกว่าในระยะหลัง

7. เทคนิคและหลักการที่จำเป็นและเป็นประโยชน์สำหรับการฝึกสอนมีดังนี้คือ

7.1 ให้นักศึกษาฝึกสอนทำบันทึกการสอนส่งให้ตรวจก่อนทำการสอนทุกครั้ง

ครั้ง

7.2 ให้อิสระแก่นักศึกษาในการทำบันทึกการสอนแต่จะต้องคอยกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม

7.3 ตรวจแก้ไขบันทึกการสอนของนักศึกษาฝึกสอนโดยเฉพาะในระยะแรก เพราะเป็นระยะที่ต้องการคำแนะนำ

7.4 ช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนให้สามารถสำรวจตนเองได้ว่า มีข้อดีข้อเสียที่จะต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง

7.5 ในการวิจารณ์การทำบันทึกการสอนหรือการสอนของนักศึกษาฝึกสอนนั้น อาจารย์ผู้ทำหน้าที่นิเทศการสอนจะต้องทำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักศึกษาฝึกสอน

8. ในการประเมินผลการฝึกสอนควรจะทำต่อเนื่องกัน เพื่อจะได้ปรับปรุงคุณภาพของการสอน ปรับปรุงนิสัยและเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

9. การฝึกสอนเป็นการช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปรับปรุงทักษะและความสามารถในการสอน มิได้เป็นการทดสอบวัดความสามารถ ดังนั้น ในการวัดผลความสามารถในการสอนจึงควรจัดและประเมินผลในตอนสุดท้ายของการฝึกสอน เพื่อพิจารณาได้ว่าการปรับปรุงการสอนดีขึ้นหรือไม่

10. ถ้าพิจารณาเห็นว่า นักศึกษาฝึกสอนมีประสบการณ์เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและการให้ความร่วมมือกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่แล้ว การวัดผลและประเมินผลการฝึกสอนก็จะต้องคำนึงถึงสิ่งดังกล่าวแล้วด้วย

11. ในการวัดและประเมินผลการฝึกสอนจะกระทำเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีได้ แต่จะต้องพิจารณาจากความคิดเห็นของบุคคลทุก ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

12. มีข้อน่าสังเกตว่า อาจารย์ผู้ทำหน้าที่นิเทศการสอนบางคนไม่มีทักษะในการนิเทศและการวัดผลการฝึกสอน ซึ่งมีผลทำให้มาตรฐานการฝึกสอนค่อยลงไป ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจารย์ผู้ทำหน้าที่นิเทศการสอนจะต้องได้รับการฝึกและอบรมเกี่ยวกับการนิเทศการสอนและการวัดผลประเมินผลการฝึกสอน¹

ในปี พ.ศ. 2514 สนั่น เมืองวงษ์ ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูที่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอนจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513" พบว่า ปัญหาการนิเทศการสอนมีเหตุสำคัญมาจากนักเรียนฝึกสอนเตรียมตัวน้อยเกินไป ในด้านการวางโครงการสอนความรู้และวิธีสอนรวมทั้งปัญหาในด้านการปกครองไม่สามารถควบคุมชั้นได้²

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Edward A. Pires, Student Teaching in Primary Teacher Training Institution in Asia, pp. 112-113.

² สนั่น เมืองวงษ์, "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูที่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอน จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).